

De Woonreporters

Het rapport

Uit De Marge
vzw

Voorwoord

Wonen is een mensenrecht, een kinderrecht. Toch groeien steeds meer kinderen en jongeren op in gebrekkige huisvesting. Sommigen zijn gedwongen om op straat te leven, te ‘sofasurfen’ bij hun netwerk of moeten beroep doen op hulpverlening die vaak niet op maat is van kinderen en jongeren. Het is dringend tijd voor structurele maatregelen om de aanhoudende crisis op de woonmarkt aan te pakken. Alle kinderen en jongeren hebben recht op een veilige plek om te wonen.

Bij Uit De Marge vzw en Betonne Jeugd horen we de verhalen, luisteren we naar signalen en noden van kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties, jeugd(welzijns)werkers en hun werkingen en gaan we op verschillende niveaus aan de slag.

Samen met Betonne Jeugd richtte Uit De Marge vzw in het najaar van 2022 de **Woonpartij** op. Met deze samenwerking zetten we gerichte acties op om jongeren wiens woonrecht geschonden wordt, een stem te geven en de problematiek bekend te maken bij het brede publiek.

Het uiteindelijke doel is om een collectief signaal te geven en beleidsmakers duidelijk te maken waar het schoentje knelt en wat er moet veranderen. De signalen en verhalen kan men immers niet zomaar naast zich neerleggen. Alle kinderen en jongeren hebben recht op een veilige en kwaliteitsvolle thuis.

Dit rapport kwam tot stand dankzij de vele kinderen en jongeren die betrokken waren bij de bevraging. We willen hen dan ook enorm bedanken om hun verhaal te brengen.

Tot slot bedanken we ook alle jeugd(welzijns)werkers van Uit De Marge vzw, Betonne Jeugd, De Plek, Vagevuur en Jong Gent in Actie en de begeleiders van Minor-Ndako en Cachet vzw. Het is dankzij hun inzet, waarmee ze elke dag aan de slag gaan om de situatie van kinderen en jongeren in kwetsbare situaties te verbeteren, dat ze niet vergeten worden en hun stem gehoord wordt.

Maart 2023

Dit rapport kwam tot stand in samenwerking met:

Vlaamse
Regering

Uit De Marge
vzw

Inhoudstabel

De Woonreporters: Het rapport

Voorwoord	2
Inhoudstabel.....	3
Inleiding.....	4
1. Dak- en thuisloosheid.....	6
Een tekort aan betaalbare en kwaliteitsvolle woningen	6
Moeilijke gezinssituatie	7
Dynamieken in bijzondere jeugdzorg.....	7
2. Drempels bij het recht op wonen.....	9
3. Conclusie en beleidsaanbevelingen	15
1. Woonkwaliteit: gezondheid van jezelf, je wijk en je woning.....	15
2. Mentaal welzijn.....	15
3. Netwerk opbouwen	16
4. Administratie (hulp- en dienstverlening).....	16
5. Toegankelijkheid van de (private) huurmarkt.....	17
6. Financiële aspect van wonen.....	17
7. Dakloosheid bestrijden.....	17
8. Onderwijs.....	18

Inleiding

Uit De Marge vzw is het Vlaams steunpunt voor jeugdbeleid en jeugdwerk met kinderen en jongeren in een maatschappelijk kwetsbare situatie. Uit De Marge vzw bereikt samen met meer dan 65 lidorganisaties in Vlaanderen en Brussel een grote groep kinderen en jongeren die in een maatschappelijk kwetsbare situatie opgroeien. De organisatie ijvert voor hun rechten en versterkt hun positie. Het zet zowel op de eerste als de tweede lijn in op jeugdwelzijnswerk. Via belangenbehartiging en politiserend werken streeft het naar een meer rechtvaardige samenleving. Dat doen ze samen met deze kinderen en jongeren, met jeugdwelzijnswerkers en jeugdwelzijnswerkingen.

Betonne Jeugd vzw richt zich tot jongeren in maatschappelijk kwetsbare posities. De organisatie wil deze jongeren verenigen, maatschappelijk emanciperen en samen met hen werken aan maatschappelijke structuren om zo een rechtvaardigere wereld te creëren. Dat past binnen de methodieken van een WMKJ (werking met kinderen en jongeren in een maatschappelijk kwetsbare situatie) en de zes criteria van het Netwerk tegen Armoede. Sinds 2018 focust Betonne Jeugd zich op de problematiek van dak- en thuisloosheid bij kinderen en jongeren.

Definitie maatschappelijk kwetsbaar

Opgroeien in armoede? Ouders langdurig werkloos? Behoren tot een minderheidsgroep? Kinderen en jongeren in een maatschappelijk kwetsbare situatie hebben meer kans op achterstand op school, krijgen minder kansen in de vrije tijd en hebben minder toekomst op de arbeidsmarkt. Kwetsingen op jonge leeftijd versterken elkaar. Negatieve ervaringen kan men een leven lang meedragen en beïnvloedt ook verdere contacten met sociale voorzieningen en administraties.

Maatschappelijke kwetsbaarheid is – zoals omschreven door Nicole Vettenburg (1989) – “het proces waarbij kinderen en jongeren in interactie met maatschappelijke instellingen zoals het onderwijs, de politie, de arbeidsmarkt of huisvestingsmarkt, ... kwetsingen oplopen en na iedere kwetsing kwetsbaarder worden in interactie met diezelfde of andere maatschappelijke instellingen, waardoor er ook sprake is van een cumulatief proces. Deze kinderen en jongeren krijgen vaker te maken met negatieve of sanctionerende aspecten van dat aanbod en minder met de positieve aspecten.”

Hoe kwam dit rapport tot stand?

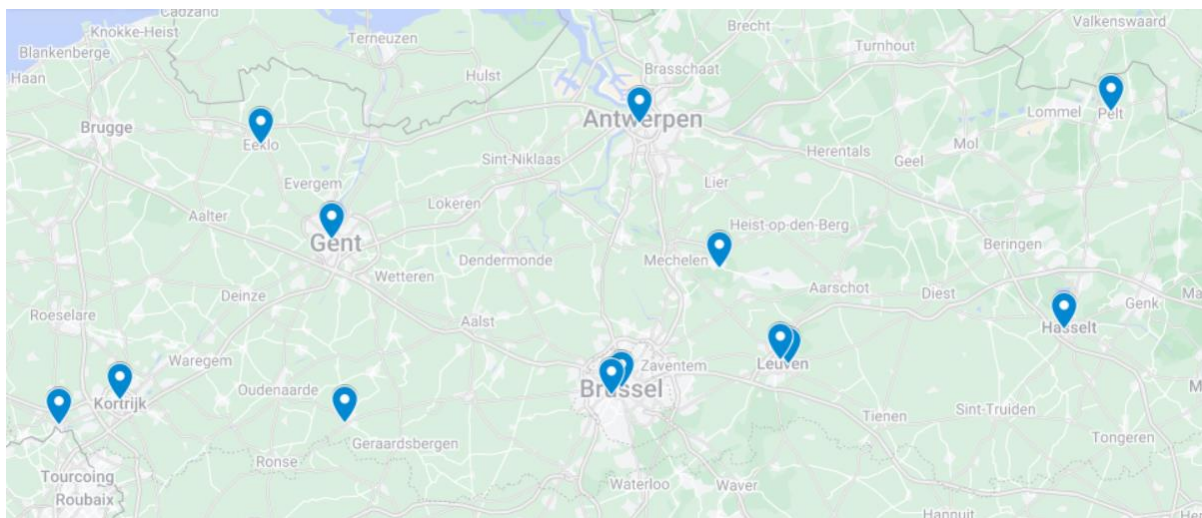
Doorheen de jaren vingen we heel wat signalen op met betrekking tot het recht op wonen bij kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties. Uit De Marge vzw doopte in 2022 ‘wonen’ tot jaarthema en bundelde samen met Betonne Jeugd de krachten. Er werd een onderzoek gestart om de inzichten en belevenissen van kinderen en jongeren in een maatschappelijk kwetsbare situatie in kaart te brengen.

We vertrokken vanuit een kwalitatief onderzoek: een **belevingsonderzoek**. Het gaat daarbij niet om een wetenschappelijk onderzoek, het is veeleer de bedoeling om een veldimpressie te leveren. Met de “**Woonreporters**” trokken Uit De Marge vzw en Betonne Jeugd daarvoor door Vlaanderen en Brussel om met kinderen, jongeren en jeugd(welzijns)werkers in gesprek te gaan over het thema wonen. Aan de hand van verschillende werkvormen gingen we op een versterkende manier aan de

slag met kinderen en jongeren. We brachten drempels met betrekking tot het recht op wonen in kaart, we droomden over de ideale situatie en gingen op zoek naar oplossingen. Dit document bevat een neerslag van hun bevindingen.

We gingen langs op 13 locaties in verschillende steden en gemeenten: Antwerpen, Brussel, Gent, Brakel, Menen, Kortrijk, Eeklo, Mechelen, Leuven, Hasselt en Pelt. Er vonden verschillende focusgesprekken plaats met in totaal 68 jongeren tussen de 12 en 30 jaar.

Figuur 1: kaart van bezochte organisaties door de Woonreporters.

De bevindingen die voortkomen uit de verhalen van jongeren verrijken we door inzichten uit semigestructureerde interviews met 8 jeugdwelzijnswerkers of professionals werkzaam op verschillende locaties in België. Zij werden bevraagd over de doelgroep en de woonproblematiek.

Verder werd een focusgesprek georganiseerd waarbij 14 jeugdopbouwwerkers van Uit De Marge vzw werden bevraagd. Zij zijn werkzaam in verschillende steden en gemeentes in Vlaanderen en staan in rechtstreeks contact met kinderen en jongeren in dak- en thuisloosheid.

In een eerste deel van dit rapport beschrijven we oorzaken van dak- en thuisloosheid en de drempels die jongeren ervaren. In een tweede deel lijsten we een reeks beleidsaanbevelingen op. De jongeren schoven zelf 8 thema's naar voren die zij als prioritair zien in de aanpak naar een volwaardig recht op wonen:

1. Woonkwaliteit: gezondheid van jezelf, de wijk en de woning
2. Mentaal welzijn
3. Een netwerk opbouwen
4. Administratie (hulp- en dienstverlening)
5. Toegankelijkheid van de private huurmarkt
6. Financieel aspect van wonen
7. Dakloosheid bestrijden
8. Onderwijs

1. Dak- en thuisloosheid

We definiëren dak- en thuisloosheid aan de hand van de Europese typologie van dak- en thuisloosheid (ETHOS).¹ Het classificeert dak- en thuisloosheid in volgende categorieën: dakloos zijn; geen woonst hebben; onzekere, instabiele huisvesting en ontoereikende huisvesting. Dak- en thuisloosheid is een complexe problematiek die een geïntegreerde aanpak vraagt op verschillende beleidsniveaus.

Doorheen onze verhalen valt op dat steeds meer kinderen en jongeren opgroeien in gebrekkige huisvesting. Sommigen worden zelfs gedwongen om op straat te leven, te ‘sofasurfen’ bij vrienden en kennissen of moeten een beroep doen op hulpverlening die vaak niet op maat is van kinderen en jongeren.

In eerste instantie gingen we in onze gesprekken met jongeren en professionals op zoek naar de oorzaken van dak- en thuisloosheid. Op die manier kregen we een beeld over de zaken waarmee jongeren geconfronteerd worden en welke uitdagingen ze moeten aangaan.

Een tekort aan betaalbare en kwaliteitsvolle woningen

Een veel voorkomende oorzaak van dak- en thuisloosheid, is het tekort aan betaalbare én kwaliteitsvolle woningen. Jongeren die geen woning kunnen of willen verwerven, zijn immers aangewezen op de huurmarkt. Wie aan de voorwaarden voldoet, heeft recht op een sociale huurwoning. Jongeren moeten daarvoor wel een wachttijd doorlopen. Zij hebben dus weliswaar recht op een sociale huurwoning, maar zijn vaak aangewezen op de private huurmarkt.

Jongeren en professionals geven aan dat er een groot tekort is aan betaalbare woningen en/of ze reeds enkele jaren op een wachtlijst voor een sociale woning staan.

- “Er is meer vraag dan aanbod. Als je naar een woonst gaat kijken zijn er 10 personen, de huisbaas kan er één kiezen.” (Jongere, 26 jaar)

Als jongeren toch een huis of appartement op de private markt vinden, is het vaak van zeer slechte kwaliteit. De huizen zijn dikwijls zeer klein, vuil, niet geschikt en/of onbetaalbaar. Toch geven zowel professionals als jongeren aan dat er een spanningsveld is tussen het verliezen van hun woonst en het hebben van een kwaliteitsvolle woning.

- “Mensen durven niet meer kritisch zijn ten opzichte van een huisvestingsmaatschappij. Na twee keer een (niet-kwalitatieve) woonst te weigeren, worden ze van de wachtlijst gegooid. Maar ook huurders durven hun huisbazen niet aanspreken over de woonkwaliteit (vochtproblemen, isolatie, ...) uit angst dat de huurprijs zal stijgen.” (Jeugdopbouwwerker)
- “Het is een moeilijk evenwicht: kiezen tussen een studio die helemaal niet in orde is; zonder water, isolatie, of zelfs elektriciteit; of op straat leven. Daarom wordt er gekozen voor studio’s in slechte staat en durven we dat ook niet aanklagen uit schrik dat jongeren op straat belanden.” (Begeleider begeleid zelfstandig wonen)

¹ Koning Boudewijnstichting, UGent, KU Leuven & Cirtes. (2022). *Dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen - Cijfers en geleefde ervaringen van jongeren*. Geraadpleegd via <https://kbs-frb.be/nl/dak-en-thuisloosheid-bij-jongvolwassenen-cijfers-en-geleefde-ervaringen-van-jongeren>.

Moeilijke gezinssituatie

De bevroegde professionals geven aan dat ook een vorm van conflict in het gezin een oorzaak is van dak- en thuisloosheid bij jongeren. Dat kan bijvoorbeeld gaan over ouders die verschillende verwachtingen en overtuigingen hebben, waardoor een conflict ontstaat. Een aantal van de bevroegde jongeren bevestigden dat en vertellen dat ze van huis vluchtten omdat hun ouders het niet eens waren met een relatie.

- “Ik zat in een moeilijke periode, ik was op zoek naar mijn identiteit en had nood aan zelfontplooiing. [...] Mijn ouders konden niet om met mijn geaardheid, waardoor ik ben weggelopen.” (Jongere, 20 jaar)
- “Soms gebeurt dat van de ene dag op de andere door ruzies of als iemand 18 wordt. Heel vaak hebben de jongeren ruzie met hun ouders en kunnen ze dus niet langer thuisblijven.” (Jongere, 19 jaar)

Maar ook (drugs)verslavingen kunnen ervoor zorgen dat jongeren door hun ouders op straat worden gezet.

- “Ik ken een jongere die op straat is gezet vanwege zijn drugsverslaving en de strafbare zaken die daaraan vasthangen.” (Jeugdopbouwwerker)

Uit de verhalen die we hoorden merken we dat jongeren soms gebruiken wanneer ze nog thuis wonen. Anderen kwamen voor een eerste keer in contact met bepaalde drugs op straat. De jongeren geven aan dat het in beide situaties een manier van vluchten is.

Dynamieken in bijzondere jeugdzorg

Jongeren in een maatschappelijk kwetsbare situatie – zoals onder meer jongeren in de bijzondere jeugdzorg – hebben een verhoogd risico om dak- of thuisloos te worden. Bij huisvestingsproblemen vallen jongeren meestal terug op hun ouders of hun netwerk, maar voor deze groep is dat vaak moeilijk. Zij hebben immers minder kans om een sterk netwerk uit te bouwen.

Bijgevolg komen jongeren die op hun achttiende een voorziening verlaten, vaak op straat terecht. Ze geven aan dat ze aan hun lot worden overgelaten en getuigen dat er een gebrek aan ondersteuning is vanuit de jeugdhulpverlening of dat er geen alternatief is.

- “Ik moet zonder hulp alleen gaan wonen. De overheid laat jongeren uit de bijzondere jeugdzorg in de steek. Zo zijn er geen premies voor hen en moeten velen op jonge leeftijd gaan werken om rond te komen. Ik maak me dus grote zorgen over de jongeren uit de bijzondere jeugdzorg.” (Jongere, 18 jaar)
- “Ik wens betere opvang voor jongeren die uit de bijzondere jeugdzorg komen.” (Jongere, 20 jaar)
- “Nazorg kreeg ik niet. Ik was 18 jaar en ze zeiden: ‘daar is de deur.’” (Jongere, 24 jaar)

- “Over de kamertraining in de bijzondere jeugdzorg geven een aantal van mijn jongeren aan dat ze daar leren om alleen te zijn en hoe ze op zichzelf kunnen terugvallen. Terwijl ze zelf zeggen dat ze meer zouden hebben aan hoe ze een netwerk kunnen opbouwen.” (Jeugdopbouwwerker)
- “Tijdens corona werd het probleem van dakloosheid heel wat zichtbaarder omdat jongeren nergens heen konden. In die periode ontmoette ik ook enkele jongeren die dakloos werden omdat ze bijvoorbeeld vanuit de bijzondere jeugdzorg naar huis werden gestuurd. Thuis waren ze echter niet welkom of de thuissituatie werd onhoudbaar en jongeren kozen er bijgevolg voor om op straat te leven.” (Jeugdwelzijnswerker)

Verblijfsstatuut en migratieachtergrond

Ook jongeren met een vluchtverhaal hebben een verhoogd risico om dak- en thuisloos te worden. Sommigen slagen erin om een (asiel)aanvraag in te dienen en een opvangplaats te krijgen. Door de vertragingen in de behandeling van hun dossier moeten ze echter langdurig in grootschalige opvangcentra wonen. Ze leven in grote onzekerheid.

- “Ik weet niet hoelang ik hier [opvangcentrum Rode Kruis] kan verblijven.” (Jongere, 18 jaar)

Bovendien hebben jongeren die alleen naar België gekomen zijn, het mentaal erg zwaar. Ze staan er alleen voor, worden nauwelijks ondersteund en begeleid en missen hun familie en vrienden in hun thuisland. Deze jongeren hebben in België een beperkt of helemaal geen netwerk.

- “Ik heb veel stress!” (Jongere, 25 jaar)
- “Het traject van een niet-begeleide minderjarige vluchteling zou moeten zijn: opvangcentrum, leefgroep, kamertraining en begeleid zelfstandig wonen. Dat kan ervoor zorgen dat de jongeren op hun eigen benen kunnen staan. Maar het schort daar al op veel vlakken, bijvoorbeeld de lange wachtlijsten. We merken dat jongeren daardoor te snel alleen moeten gaan wonen en uiteindelijk op straat belanden.” (Begeleider begeleid zelfstandig wonen)

De bevroegde professionals die jongeren met een vluchtverhaal begeleiden, stellen vast dat soms het hele gezin dakloos is.

De jongere vraagt gezinshereniging aan voor de familie. Ondertussen woont de jongere in een studio, omdat een groot huis met meerdere kamers onbetaalbaar is. De jongere heeft geen idee wanneer het gezin in België zal aankomen. Bijgevolg blijft de jongere in een studio wonen. Wanneer het gezin in België aankomt en domicilie aanvraagt op het adres van de jongere, wordt dat door de wijkagent die hen moet inschrijven, niet aanvaard. De studio is immers te klein en niet bewoonbaar. Het gezin van de jongere is niet ingeschreven in het bevolkingsregister en heeft dus geen rechten. Dat maakt het moeilijk voor hen om hulp te krijgen en zo belanden ze op straat.

- “Als onze jongeren gezinshereniging aanvragen, zien we soms volledige gezinnen dakloos worden.” (Begeleider begeleid zelfstandig wonen)

2. Drempels bij het recht op wonen

De (private) huurmarkt

Jongeren ervaren discriminatie

Discriminatie is geen zeldzame praktijk op de woningmarkt. Hoewel het wettelijk verboden is, blijkt uit de verhalen van jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties dat discriminatie nog vaak voorkomt, in de eerste plaats op de private huurmarkt. Het gaat over discriminatie op basis van inkomen, etnisch-culturele achtergrond, huidskleur, taal en verblijfsstatuut. Hoe toon je bijvoorbeeld aan dat er sprake is van discriminatie als het appartement dat je wil huren telkens n t verhuurd blijkt?

- “Vooral wanneer hun naam een migratieachtergrond toont, is het moeilijk om een afspraak te krijgen.” (Jeugdwerzjnswerker)
- “Ik heb een achternaam die anders klinkt, maar ik ben gewoon Belg en ik merk dat ze niet reageren op mijn mails.” (Jongere, 25 jaar)
- “Mijn jongeren vragen aan mij om te bellen naar huiseigenaars, want ze ervaaarden al dat ze met hun achternaam en accent minder kans maakten.” (Begeleider begeleid zelfstandig wonen)

Daarnaast horen we in de verhalen van jongeren dat verhuurders vaak naar loonbrieven vragen. Dat maakt de zoektocht naar een woning voor jongeren zonder job zeer moeilijk. Ze zitten in een vicieuze cirkel, want werk vinden (en zelfs aanspraak maken op een uitkering of leefloon) is problematisch zonder vaste woonplaats, domicilie. Ook wie de huurwaarborg betaalt via het OCMW is kwetsbaar voor discriminatie.

- “Veel huisbazen zeggen: ‘geen studenten’ en we moeten meteen een loonbrief kunnen geven. Het is enkel voor werkende mensen.” (Jongere, 17 jaar)

Jongeren komen in contact met huisjesmelkers en onveilige buurten

De verhalen van professionals en jongeren leren ons dat de ‘reguliere weg’ in de zoektocht naar een woonst veel drempels heeft: het niet aanvaarden van een leefloon, discriminatie, leeftijd, ... Daardoor komen jongeren vaak terecht in onbetrouwbare praktijken van huisjesmelkers en in onveilige buurten.

- “Huisbazen mogen niet eender wat verkopen, het moet bewoonbaar zijn!” (Jongere, 25 jaar)
- “Mijn broer was echt een goede jongen maar hij is erg beinvloed door de buurt. Die werven gasten vanaf 8 jaar.” (Jongere, 17 jaar)

Uit de bevraging blijken vooral jongeren met een vluchtverhaal een kwetsbaar profiel te hebben op de huurmarkt. Uit wanhoop komen zij in woningen terecht die vaak niet eens verhuurd zouden mogen worden. Onbetrouwbare types profiteren van hun kwetsbare positie. Ze spreken immers de taal niet en hebben geen netwerk.

- “Door het tekort aan studio’s en eenslaapkamerappartementen, maar ook doordat onze jongeren bij het OCMW zijn ingeschreven om een leefloon te krijgen, is het moeilijk om via de reguliere weg een verblijfplaats te vinden. Daardoor komen we vaak bij onbetrouwbare types terecht of in onveilige buurten.” (Begeleider begeleid zelfstandig wonen)

Een casus ter illustratie:

A. is 25 jaar en vluchtte enkele jaren geleden alleen vanuit zijn thuisland naar België. Hij kwam eerst terecht in een opvangcentrum in Hasselt. Hij geeft aan dat dat een lastige en zware periode was en dat hij daardoor, zoals hij het zelf benoemd, ‘foute dingen’ deed. Zo belandde hij in de gevangenis in Leuven. Na enkele maanden werd hij vrijgelaten. Met minieme ondersteuning moest hij op zoek naar een adres en moest hij een leefloon aanvragen. Dat is niet vanzelfsprekend, gelukkig had hij een vriend die in Brussel woonde en waar hij tijdelijk terecht kon.

Via vrienden van deze vriend leerde hij Minor-Ndako kennen. Dankzij hun begeleiding kon hij een studio huren. Hij geeft aan dat hij daar blij mee was: de eerste keer een plek voor hem alleen. Hij kon vrienden uitnodigen en zijn eigen ding doen. Helaas botste dat met de verhuurder en werd het contract verbroken wegens geluidsoverlast. Gelukkig kon hij opnieuw tijdelijk bij diezelfde vriend terecht.

Onder begeleiding van Minor-Ndako ging A. opnieuw op zoek naar een studio. In Brussel is er echter een grote schaarste aan betaalbare en kwalitatieve woningen. Hij vond echter wel een kot in een studentengebouw. Na een tijd werd dat gebouw onbewoonbaar verklaard wegens brandgevaar. A. en alle studenten stonden op straat. De verhuurder moest dat aanpakken. A. had een maand geen onderdak. Hij kon wederom bij die ene vriend terecht.

Een maand later had de verhuurder het nog niet opgelost. Hij kwam echter met een ander voorstel: A. kon terecht bij een andere verhuurder. A. en de begeleider bezochten het pand. Het was een leegstand gebouw waar maar enkele kamers gedeeltelijk waren opgeknapt. In het hele gebouw verbleven ook slechts een viertal jongeren. Hij kreeg een kamer met badkamer toegewezen en beneden zou nog een keuken geïnstalleerd worden. De prijs bedroeg € 500 per maand. Ondanks het vermoeden dat het niet betrouwbaar en correct was, accepteerden ze het voorstel. A. had ook geen keuze. Als je het voorstel weigert, is het immers je eigen schuld dat je op straat terecht komt en kan je niet bij de rechter aankloppen. Snel een andere betaalbare kamer, studio of appartement vinden is bovendien zeer moeilijk in Brussel. Weldra kwamen er veel gebreken aan het licht. De keuken werd niet geïnstalleerd, A. heeft een periode geen water gehad, en ook de elektriciteit valt regelmatig uit. Zo heeft hij al drie dagen zonder elektriciteit moeten overleven. Bovendien is de huisbaas moeilijk bereikbaar, waardoor zaken pas laattijdig gerepareerd worden.

A. is nog steeds op zoek naar een nieuwe woonst, want het is echt niet oké. In zijn zoektocht stoot hij voortdurend op drempels. A. leerde Nederlands, maar de Brusselse hulp- en dienstverlening is voornamelijk in het Frans. Hij wil een opleiding volgen om zo werk te zoeken, maar moet daarvoor een hoger niveau Nederlands behalen. Er zijn echter wachtlijsten voor deze Nederlandse les, waardoor hij opnieuw drie maanden moet wachten. Hij voelt zich opgesloten in zijn ‘kapotte kamer’. A. wil vooruit en weet wat hij daarvoor nodig heeft, maar botst voortdurend op drempels en wordt van het kastje naar de muur gestuurd. De situatie bezorgt hem veel stress. Nu hij 25 jaar is, stopt bovendien de begeleiding bij Minor-Ndako. Hij heeft een begeleider bij het CAW, maar die heeft slechts beperkt tijd voor hem. A. geeft aan dat hij in 15 minuten niet alles kan vragen wat hij zou willen weten. Ondanks de stress die hij ervaart, is hij hoopvol.

[Uit een diepte-interview met één van de Woonreporters.](#)

Ontoegankelijkheid van formele dienst- en hulpverlening

Jongeren kennen het aanbod niet en als ze het kennen is het ontoegankelijk

Jongeren geven aan dat ze niet weten waar ze terecht kunnen als het gaat over hun recht op wonen. Er bestaan heel wat ondersteunende diensten voor mensen die een woning zoeken of moeilijkheden of drempels ervaren: het JAC, CAW, OCMW, een sociaal verhuurkantoor, huisvestingsmaatschappijen, ... Maar vaak is het onduidelijk voor jongeren welke instantie hen kan helpen. Ook begrippen zoals Vlaamse huursubsidies en huurpremies zijn voor veel jongeren onbekend.

- “Wanneer heb je er recht op en wanneer niet, het is heel ingewikkeld.” (Jongere, 22 jaar)

Als ze de instanties wel kennen, ervaren jongeren drempels. Als ze bijvoorbeeld geen gsm of geld hebben, is het heel moeilijk om een afspraak te maken of aanwezig te zijn op een afspraak. Bovendien kampen deze instanties vaak met wachtlijsten en zijn ze niet altijd beschikbaar wanneer jongeren ze nodig hebben.

- “Jongeren moeten eerst een afspraak maken bij het Sociaal Huis, waarna ze vaak nog een week moeten wachten op dat eerste gesprek. In sommige gemeenten is er een administratieve drempel waarbij de jongere eerst langs een onthaal en screeningsdienst moet gaan om vervolgens bij een sociaal assistent terecht te komen.” (Jeugdopbouwwerker)
- ‘s Nachts en in het weekend moet je wel iets anders zoeken, diensten zijn dan minder of niet bereikbaar.” (Jongere, 18 jaar)
- “Ik heb een assistent, maar die heeft wel 5 of 6 jongeren. Dan moet ik lang wachten.” (Jongere, 18 jaar)

We merken op dat de dienst- en hulpverlening niet op maat is van de jongeren. Specifiek is er een tekort aan opvang op maat van dak- en thuisloze jongeren. Jongeren die dakloos worden, vinden het moeilijk om te overleven binnen het bestaande aanbod voor (volwassen) daklozen. Ze voelen er zich niet veilig.

- “De jongeren krijgen geen rust. Ze moeten constant op hun spullen letten, maar ook over hun eigen veiligheid waken en dat 24 op 24 uur, 7 dagen op 7. Meisjes voelen dat bovendien nog harder dan jongens.” (Jeugdwelzijnswerker)

Een korte casus ter illustratie:

J. komt als minderjarige aan in België. Door zijn vluchtverleden leidt J. aan PTSS, posttraumatisch stressstoornis. J. vindt nauwelijks aansluiting en kan zich niet ontplooien in de opvang. J. komt op straat terecht, maar kan gelukkig bij een vriend verblijven. Na een tijd krijgt J. een hevige ruzie met die vriend. Zo komt J. opnieuw op straat terecht. Uiteindelijk, na even wachten, kan het OCMW een doorgangswoning aanbieden. Dat is slechts tijdelijk. Binnenkort moet J. de woning weer verlaten. Het crisisnetwerk (met OCMW, CAW, welzijnsorganisaties, ...) van de gemeente komt samen om een oplossing te zoeken. Elke organisatie kampt met wachtlijsten. Uiteindelijk wordt er opnieuw een tijdelijke oplossing aangeboden. Deze oplossing weigert J., want J. wil een oplossing op lange termijn.

Uit een diepte-interview met één van de Woonreporters.

Jongeren moeten voldoen aan voorwaarden en zich houden aan regels binnen de hulp- en dienstverlening

Jongeren in een maatschappelijk kwetsbare situatie gaan vaak samenwonen om de huurprijs te drukken. Alleen krijgen samenwonenden een lagere uitkering dan alleenstaanden, wat het beschikbare budget van de jongeren opnieuw naar beneden haalt. Dat kan tot lastige en stresserende situaties leiden.

- “Jongeren proberen na een individuele zoektocht, die moeizaam verloopt, op zoek te gaan naar een groter huis om met vrienden te delen. Ze hopen zo meer kans te hebben op een degelijke woning. Maar dan wordt hun leefloon aangepast, waardoor dat ook geen optie meer is.” (Begeleider begeleid zelfstandig wonen)
- “Er zijn absurde regels bij het bestaande hulpaanbod. Zo had ik een case: een koppel waarvan één partner dakloos is, terwijl de andere begeleid zelfstandig woont. Die laatste wil de partner graag onderdak bieden, maar volgens begeleid zelfstandig wonen mag dat niet. Zo verliest ook die jongere een woonplaats.” (Jeugdwereldwerker)

Jongeren stoten ook op de voorwaardelijkheid van de dienst- en hulpverlening. Jongeren die langdurig dakloos zijn of langer dan zes maanden niet op het adres verblijven waar ze zijn ingeschreven, en waarbij de feitelijke verblijfplaats niet gekend is, worden geschrapt uit het bevolkingsregister. Bijgevolg is de identiteitskaart ongeldig. Door het missen van de juiste papieren, zoals een identiteitskaart, komen jongeren niet in aanmerking voor bepaalde hulp- en dienstverlening. Jongeren die dakloos zijn, verliezen op die manier de toegang tot hun rechten.

- “Het is flauwekul dat we eerst op straat moeten belanden vooraleer we recht hebben op zaken, zoals een voorschot op de huurwaarborg.” (Jongere, 22 jaar)
- “Het OCMW is zo ingewikkeld. Je moet dit en dat hebben en dat is gewoon demotiverend.” (Jongere, 24 jaar)
- “Ik ga nog liever naar de gevangenis om zo gemakkelijker toegang tot mijn rechten te krijgen.” (Jongere, 24 jaar)

Ook een aantal regels worden als absurd geacht.

- “Iemand die dakloos is en hulp vraagt, moet meteen geholpen worden. Die moet toch niet twee maanden wachten ...” (Jongere, 25 jaar).
- “Jongeren mochten hier niet in de nachtopvang omdat ze hier niet dakloos waren geworden (tijdens corona). Ze kregen een treinticketje om te pendelen tussen de plaats waar ze leven en hun opvang.” (Outreaching werker)

Een korte casus ter illustratie van de vele regels en voorwaarden waar jongeren aan moeten voldoen:

*De vicieuze cirkel ziet er ongeveer zo uit: wie geen thuisadres heeft, wordt ambtelijk geschrapt en verliest zijn identiteitskaart en rechten. Zonder thuisadres is het moeilijk om werk of een vaste verblijfplaats te vinden. Thuislozen die sofasurfen of op een tijdelijk adres verblijven, kunnen een referentieadres aanvragen en zo hun rechten terugkrijgen. Maar die procedure blijkt in de praktijk onrealistisch en ingewikkeld. ‘We hebben het gevoel continu te worden tegengewerkt’, zegt Snow. ‘De enige manier om hieruit te geraken is véél chance hebben: chance dat je de juiste begeleider vindt, de juiste organisaties, een goede huurbaas, dat je er lief uitziet, wit bent, een vrouw, geen beperking hebt, een job vindt, ...’
Behalve ‘véél chance’ is persoonlijke begeleiding cruciaal.*

Bron: Getuigenis in De Standaard (10/10/2022): ‘Als jonge dakloze heb je véél geluk nodig om eruit te geraken.’²

Complexe communicatie vanuit dienst- en hulpverlening

Een ander probleem dat in de gesprekken met professionals en jongeren naar boven komt, is de communicatie vanuit de dienst- en hulpverlening. De uitleg die jongeren krijgen, maar ook de brieven die ze ontvangen zijn te complex.

- “De communicatie is helemaal niet op maat van jongeren, de taal is een grote drempel. Zeker in Brussel. Ook de jongeren van Minor-Ndako die Nederlandstalig zijn, krijgen vaak papieren in het Frans.” (begeleider begeleid zelfstandig wonen)

Sommige jongeren hebben niet de nodige vaardigheden om die complexe administratieve procedures te doorlopen. Ze kennen de taal niet, begrijpen de papieren niet, ... Jongeren, maar ook professionals geraken er niet aan uit.

- “Aanvragen bij een sociaal verhuurkantoor of huisvestingsmaatschappij zijn zeer verschillend: verschillende dossiers die je moet invullen en afgeven. En dat tijdens schooluren.” (Begeleider begeleid zelfstandig wonen)

² De Roo, V. (10 oktober 2022). ‘Als jonge dakloze heb je véél geluk nodig om eruit te geraken’. *De Standaard*. Geraadpleegd van https://www.standaard.be/cnt/dmf20221009_97621766.

Mentale gezondheid: eenzaamheid

In de gesprekken met de jongeren kwam ook hun mentale gezondheid ter sprake. Sommige jongeren geven aan dat ze kampen met psychologische problemen, maar dat ze te weinig veilige plekken kennen waar er ondersteuning is.

Met betrekking tot wonen uiten een aantal jongeren vooral hun bezorgdheid om er alleen voor te komen staan. Ze zijn bang dat ze op niemand kunnen terugvallen en dat ze de grote (financiële) verantwoordelijkheid niet zouden aankunnen.

- “Ik ben bang om alleen te wonen, want ik ben niet graag alleen.” (Jongere, 18 jaar)
- “Ik ben bang om alleen te wonen en om alles te regelen met mijn inkomsten.” (Jongere, 15 jaar)
- “Ik heb hoop, maar ik ben bang om alleen te zijn en geen vragen meer te kunnen stellen.” (Jongere, 17 jaar)

Jongeren die reeds thuis- of dakloos zijn geweest of alleen wonen in een niet-kwalitatieve woonst ervaren veel stress. Ze zien vaak geen uitweg uit hun situatie en dat weegt zwaar door.

- “Ik ben niet graag thuis, ik voel me opgesloten in mijn kapotte kamer en dat geeft mij veel stress.” (Jongere, 25 jaar)

3. Conclusie en beleidsaanbevelingen

De resultaten bevestigen dat kinderen, jongeren en gezinnen in een maatschappelijk kwetsbare situatie geconfronteerd worden met verschillende drempels en uitdagingen. Uit De Marge vzw en Betonne Jeugd trekken aan de alarmbel en vragen dat het beleid deze alarmsignalen oppikt. Er is een gebrek aan expertise over de noden van kinderen en jongeren die opgroeien (in gezinnen) in een kwetsbare situatie. Hun perspectief moet worden meegenomen in een sociaal rechtvaardig woonbeleid.

We kunnen uit de vele gesprekken concluderen dat jongeren rustig willen wonen, met hun gezin of vrienden of een huisdier. Ze willen vooral betaalbare woningen of (toegankelijke) premies voor kwetsbare groepen zodat ze zich geen zorgen hoeven te maken over het financiële aspect van wonen. Op die manier kunnen ze zich volledig focussen op hun zelfontplooiing.

We gingen, samen met de jongeren, op zoek naar hoe we dat kunnen realiseren. Hieronder lijsten we acht thema's op, telkens met beleidsaanbevelingen die jongeren zelf formuleerden. De thema's zijn gerangschikt naargelang wat prioritair aangepakt moet worden en op welke manier dat kan gebeuren.

1. Woonkwaliteit: gezondheid van jezelf, je wijk en je woning

Lokaal en Vlaams niveau

- Verplicht verhuurders om te voldoen aan bepaalde kwaliteitsvoorwaarden voor de woning. Moedig eigenaars aan met renteloze renovatieleningen en koppel dat aan bescherming voor de huurders, namelijk een betaalbare huurprijs en woonzekerheid.
- Zet in op strengere controles van huisjesmelkers.
- Zie leegstand als een oplossing voor noodwoningen. Dat maakt de wijk ook aantrekkelijker en draagt bij aan het oplossen van de wooncrisis.

Lokaal niveau

- Zet in op kwaliteitscontroles, zowel bij sociale woningen als de private huurmarkt, met een hersteltermijn voor de huiseigenaar.
- Zet in op het creëren van leefbare en veilige wijken door in het lokale woonbeleid rekening te houden met kinderen en jongeren.

2. Mentaal welzijn

Vlaams en federaal niveau

- Werk de wachtlijsten in de (psychologische) hulpverlening weg.
- Zet in op laagdrempelige toegang tot psychologische bijstand (bv. door groepstherapie aan te bieden of psychologen die op vaste dagen in de werking zitten).

Vlaams en lokaal niveau

- Zet in op “voorkomen in plaats van genezen” door meer te investeren in buurtwerk en sociaal werk. Daarin op korte termijn investeren brengt de samenleving op lange termijn op.

Vlaams niveau

- Zet in op opleidingen voor ervaringsdeskundigen.

3. Netwerk opbouwen

Lokaal, Vlaams en federaal niveau

- Investeer in *safe spaces* voor jongeren, waar jongeren elkaar kunnen leren kennen. Dat kan door de openbare ruimte jeugd vriendelijk in te richten of door meer in te zetten op verschillende vormen van jeugdwerk.
- Bied voldoende en verschillende soorten informatiebronnen aan (zowel online als fysiek en op verschillende soorten vindplaatsen) om wegwijs te raken in een buurt en zo andere jongeren te ontmoeten.

Vlaams niveau

- Zet via de media in op positieve beeldvorming van kinderen en jongeren in een voorziening; nog te veel kinderen worden gepest of verliezen vrienden door het negatieve stereotiepe beeld.

4. Administratie (hulp- en dienstverlening)

Federaal niveau

- Maak de toegang tot hulp- en dienstverlening niet afhankelijk van het beschikken over een vast domicilele.

Vlaams niveau

- Werk een systeem van automatische rechtentoekenning uit.
- Zorg voor laagdrempelige en automatische informatie voor jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties op zoek naar een woning.

Lokaal niveau

- Voorzie één aanspreekpunt/hulpverlener voor alle vragen rond hulp- en dienstverlening.
- Schaf de regioafbakening voor hulpvragen af: rechten die toegewezen worden in de ene gemeente, moet je kunnen meenemen naar een andere gemeente. Dat is zeker prioritair voor levensbelangrijke rechten zoals een leefloon, een sociale woning of noodwoning.
- Ontwikkel administratie en informatie op maat van jongeren (bv. een 'rechtenverkenner-website' zoals er bestaat voor renovatiepremies).

5. Toegankelijkheid van de (private) huurmarkt

Federaal niveau

- Legaliseer en moedig alternatieve woonvormen aan. Ontwikkel daarbij onder meer nieuwe regelgeving rond samenwonen/huisdelen die het vervangingsinkomen van mensen niet vermindert.

Vlaams niveau

- Maak werk van een doeltreffend antidiscriminatiebeleid op de (private) huurmarkt. Dat kan onder meer met praktijktesten. Ze maken etnisch-culturele discriminatie zichtbaar en zijn een hulpmiddel om discriminatie en racisme effectief te bestrijden.
- Voorzie een betaalbare woning van goede kwaliteit voor jongeren die een instelling verlaten.
- Zet in op positieve beeldvorming over jongeren.

Lokaal en Vlaams niveau

- Zet in op (lokale) initiatieven op maat van jongeren die de zoektocht naar een woning ondersteunen.

Lokaal niveau

- Vereenvoudig de aanvraag van een referentieadres.
- Geef een zinvolle invulling aan leegstaande panden voor wonen in tijdelijk verblijf.

6. Financiële aspect van wonen

Federaal niveau

- Voorzie extra financiële ondersteuning voor jongeren die noodgedwongen alleen moeten wonen.

Vlaams niveau

- Maak de Vlaamse huursubsidie en huurpremie toegankelijker voor jongeren en pas het automatisch toe.
- Voorzie meer kwaliteitsvolle en betaalbare woningen door bijvoorbeeld de financiering van de sociale woonsector te verhogen. Op die manier kan men sociale woningen behouden en renoveren.

7. Dakloosheid bestrijden

Lokaal, Vlaams en federaal niveau

- Voorzie meer noodwoningen, bijvoorbeeld wooncontainers, zodat we aan de slag kunnen met het 'Housing First'-principe.

Lokaal en Vlaams niveau

- Iedereen die tijdelijk geen plek heeft om te wonen, heeft recht op kwalitatieve opvang.
- Voorzie in minstens elke centrumstad noodopvang voor jongeren, naar het voorbeeld van het Pension Van Schoonhoven in Antwerpen.

8. Onderwijs

Vlaams niveau

- Voer in het onderwijs meer maatschappelijke discussies over volwassen worden en alleen wonen. Niet iedereen krijgt dat van thuis mee, op school bereik je per definitie elke jongere.

